žalv. įvijėlė su virvutės liekanomis viduje. Kape Nr. 4, suardytoje kapo dalyje, rastas geležt. 12 cm ilgio įtveriamasis peiliukas bei žalv. kryžinio smeigtuko dalis (adata nulūžusi). Kryžmos skersmuo - 4 cm. Kryžmų plokštelės puoštos "akute". Kape Nr. 8 rastas tarp šlaunikaulių, galvute besiremiantis į dubens kaulus 13,5 cm ilgio geležt. lazdelinis smeigtukas. Kapinyne rasta ir keletas pavienių radinių. Tai du įmoviniai 22-24 cm ilgio ietigaliai karklo lapo formos plunksnomis, žalvarinė storagalė apyrankė trikampio skersinio pjūvio galais, žalvarinis diržo skirstiklis su dviem diržų apkaliukais bei 2,7x1,7x0,7 cm dydžio titnago gabaliukas su apdirbimo žymėmis.

Sprendžiant pagal aptiktų kapų išsidėstymą, atrodo, kad ištirtas plotas yra R kapinyno pakraštyje. Taigi kapinynas turėtų tęstis V-ŠV kryptimi. Kapinynas datuojamas VII-X a.

Algirdas Varnas

GRIEŽĖS PLOKŠTINIS KAPINYNAS

1982-1983 m. MAII ekspedicija tęsė Griežės kapinyno (Mažeikių raj.) tyrimus, pradėtus 1981 m. (žr.: ATL 1980 ir 1981 metais. V., 1982, p. 75-78). Buvo tiriamas išlikęs P kalvelės galas bei jo pašlaitės, t.y. plotas tarp dabartinio karjero ir senosios žvyrduobės. Ištirtas 1096 m^2 plotas, aptikti 47 griautiniai kapai, 25 simboliniai degintiniai kapai bei 10 degintinių kolektyvinių kapų duobių (iš viso kapinyne iškasta 12 sveikų ar iš dalies apardytų tokių duobių). Surinkta per 800 dirbinių bei jų fragmentų.

Kolektyviniai degintiniai kapai įrengti 2,5x5,5, 3x7,5 m dydžio ir 1-1,35 m gylio duobėse. Jos dažniausiai stačiakampio formos suapvalintais kampais, lygiais dugnais, orientuotos PR-ŠV

kryptimi. Duobių sampilas nevienodas. Vienose gana daug laidotuvių laužo liekanų (smulkių angliukų, pavienių deg. žmonių kaulų nedidelių skeveldrėlių, persilydžiusio žalvario gabaliukų, įvairių apdegusių dirbinių fragmentų) bei įvairaus dydžio akmenų, kitose jų visai nedaug. Įkapės sudėtos duobės dugne. Jos aptinkamos arba pavieniui, arba nedidelėmis krūvelėmis. Kartais daiktai buvo sudedami į nedidelę medinę dėžutę arba į kažką suvyniojami. Dalis įkapių (dažniausiai ginklai) buvo įkasama į duobės dugną. Žmonių degintų kaulų aptikta gana nedaug. Jie rasti arba pavieniui, arba nedidelėmis krūvelėmis. Spręsti apie palaidotų duobėje žmonių skaičių nei pagal deg. kaulus, nei pagal įkapes beveik neįmanoma. Dauguma įkapių apdegusios, nors gana daug daiktų ir nepaliesta ugnies. Kai kurie daiktai, atrodo, deformuoti arba sulaužyti. Vienoje duobėje aptinkama tiek vyriškų, tiek ir moteriškų įkapių. Įkapės gausios ir įvairios. Ginklus sudaro: dviašmeniai kalavijai, pentiniai kirviai, įvairūs įmoviniai ir įtveriamieji ietigaliai, įtveriamieji peiliai. Įvairūs darbo įrankiai ir buities daiktai: dalgiai, pjautuvai, pentiniai kirviai, peiliai, ylos, adatos, svarstyklių dalys, geriamųjų ragų bei diržų apkalai. Ne taip įvairūs žirgo ir raitelio aprangos daiktai: žąslai, balno kilpos, pentinai, diržų apkalai ir skirstikliai. Papuošalai daugiausia žalvariniai, ir tik keletas jų sidabriniai arba geležiniai. Tai vytinės antkaklės, įvairios pasaginės, plokštinės kryžinės segės, gyvulinės ir įvijinės apyrankės, įvairūs žiedai, spiralės ir kita. Šie dirbiniai dažniausiai puošti geometriniu ornamentu. Labai paplitęs žalčio motyvas. Be to, rasta daug dirbinių miniatiūrų.

Ypač turtinga įkapėmis kapų duobė Nr. XI, kurios PR gale vienas greta kito rasti trys vyrų degintiniai kapai, į kurių kiekvieną įdėta po dviašmenį kalaviją. Tokios didelės duobės su kolekty-

viniais degintiniais kapais analogijų Lietuvoje neturi. Latvijoje jos yra paplitusios Ventos viduric baseine. Labai panašios kapų duobės rastos Durbės Dira kapinyne, kur, kaip manoma, palaidoti kuršiai, kritę Durbės mūšyje (1260 m.).

Tarpuose tarp didelių kapų duobių aptikti 47 griautiniai kapai. Tai daugiausia kūdikių kapai. Mirusieji palaidoti nedidelėse ovalo formos duobėse ir orientuoti galva į ŠR. Jie paguldyti aukštielnimki arba ant šono. Prie griaučių dažniausiai buvo papuošalų: po dvi pasaginės segės, po tris žvaigučius, žvėries iltis ar kriauklytes kauri, prikabintas ant trumpų grandinėlių. Įkapės rastos krūtinės srityje. Kai kurie kapai iš viršaus arba iš šonų buvo apdėti akmenimis.

PV kalvelės pašlaitėje aptikti 25 kapai, kuriuos autorius sąlyginai vadina simboliniais. Tai stačiakampės suapvalintais kampais 1,5x0,6 - 2,7x0,9 m dydžio duobės, galais PV-ŠR kryptimi. Vienų duobių sampile aptikta gana daug laidotuvių laužo liekanų, kitose jų beveik nėra. Degintinių žmonių kaulų visose duobėse aptikta labai mažai, dažniausiai tik pavieniai gabaliukai. Kai kurių duobių sampile rasta pavienių nedegintų žmogaus bei gyvulio kaulų. Įkapės sudėtos duobės dugne arba 10-20 cm virš dugno. Atrodo, kad, dedant įkapes, kokios nors griežtos tvarkos nesilaikyta. Vienuose kapuose daiktai išmėtyti visame duobės plote, kituose sudėti į nedideles krūveles po kelis. Įkapių sudėtis taip pat įvairi. Keletoje kapų jas sudaro masyvus įmovinis ietigalis keturkampio skersinio pjūvio plunksna, pentinis kirvelis, dalgelis, žąslai arba pentinas, vytinė įvijinė antkaklė su kilpelėmis galuose, pasaginė segė ir gyvulinė apyrankė. Visi daiktai nedideli. Tai leidžia manyti čia buvus vaikų simbolinius kapus. Keliuose kituose kapuose įkapės tokios pačios, tik normalaus dydžio. Dauguma kapų tokio pilno įka-

pių komplekto neturėjo. Juose buvo tik po keletą daiktų. Iš jų minėtini: įvairūs įmoviniai ir įtveriamieji ietigaliai, peiliai, pentinai, žąslai, geriamojo rago bei diržų apkalai, sagtys. Žalvariniai papuošalai negausūs. Tai pasaginės segės, gyvulinių apyrankių bei vytinių antkaklių dalys ir kita.

Keletos duobių dugne rasti apdegę žmonių kaulai, gulintys anatomine tvarka (25-30 cm ilgio stuburo slankstelių eilutė ir pan.). Kaip jie čia atsirado, kol kas neaišku. Panašaus pobūdžio laidojimai Lietuvoje iki šiol yra mažai žinomi. Labai panašūs kapai aptikti Akmenskinės ir Siraičių kapinynuose.

Nežiūrint laidosenos skirtumų, visus tris kapų tipus vienija įkapės - tai liudija kapų giminingumą. Didžioji daiktų dalis yra datuojama XII-XIII a. Yra daiktų ir iš X-XI a., kurie tikriausiai yra iš suardytų kapų. Kapinynas skiriamas kuršiams.

Ilona Vaškevičiūtė

PAVIRVYTĖS-GUDŲ PLOKŠTINIO KAPINYNO TYRINĖJIMAI 1983 M.

1983 m. MAII tyrė Pavirvytės-Gudų kapinyną. Šį paminklą 1977-1979 m. tyrinėjo ir 1982 m. tęsė Mažeikių kraštotyros muziejus (žr.: ATL 1976-1977 metais. V., 1978, p. 174-181; ATL 1978 ir 1979 metais. V., 1980, p. 95-97). Be to, 1982 m. rudenį, pasibaigus Mažeikių kraštotyros muziejaus tyrinėjimams, kapinyną kasė N. Akmenės mėgėjai. Jie iškasė 30 m^2 plotą, tačiau kiek rado kapų - neaišku. Nei kasinėjimų ataskaitos, nei dirbiniai archeologų nepasiekė.

1983 m. buvo tiriamas Š žvyrduobės pakraštys, iškasta 637 m^2, aptikti 23 kapai (iš jų 20 nedegintų ir 3 degintų žmonių).

Kapinynas labai nukentėjęs nuo ilgos, intensyvios ūkinės